în trâmbe de aramă sĕ audi în depărtare un uruit de trăsură precedată de un galop de cal.

— Eĭ sunt, dise unul din dorobanțĭ înfiorându-sĕ.

— Eșițĭ binișor târându-vĕ pe pămênt rĕspunse căpitanul, și când vețĭ ajunge pe mal pregătiți-vĕ armele.

Soldațiĭ, deși încă tinerĭ și apròpe neformațĭ, sĕ supuseră cu docilitatea vechiuluĭ militar și ajunse în dreptuĭ parapetuluĭ poduluĭ fără să fie zărițĭ de nimenĭ; în același timp un om călare care venea în gòna mare spre Grozăvescĭ precedând o brișcă, întrà pe pod și isbind caluĭ cu loviturĭ de biciŭ începù să strige:

— Hi bălane!

Îndată ce trecù călărețul și întrà căruța în pod, deodată isbucni o bubuitură teribilă și un nor gros de fum ce eșia de sub pod sĕ împrăștià în aer.

— Cine m'a mâncat fript? atât sĕ audi din mijlocul aceluĭ nor întunecos.

— Eŭ, rĕspunse Tudor întorcându-sĕ cu calul înapoĭ eŭ care ți-o coc de când iubescĭ pe Stanca ibovnica mea. Căpitane iată Tunsu, adause vîndĕtorul după ce sĕ risipise fumul arĕtând cu mâna cadavrul căpitanuluĭ de haĭducĭ, care zăcea în mijlocul trăsureĭ alăturĭ de corpul neanimat al luĭ Paraipan; dă-mĭ acum plata ostenelelor mele.

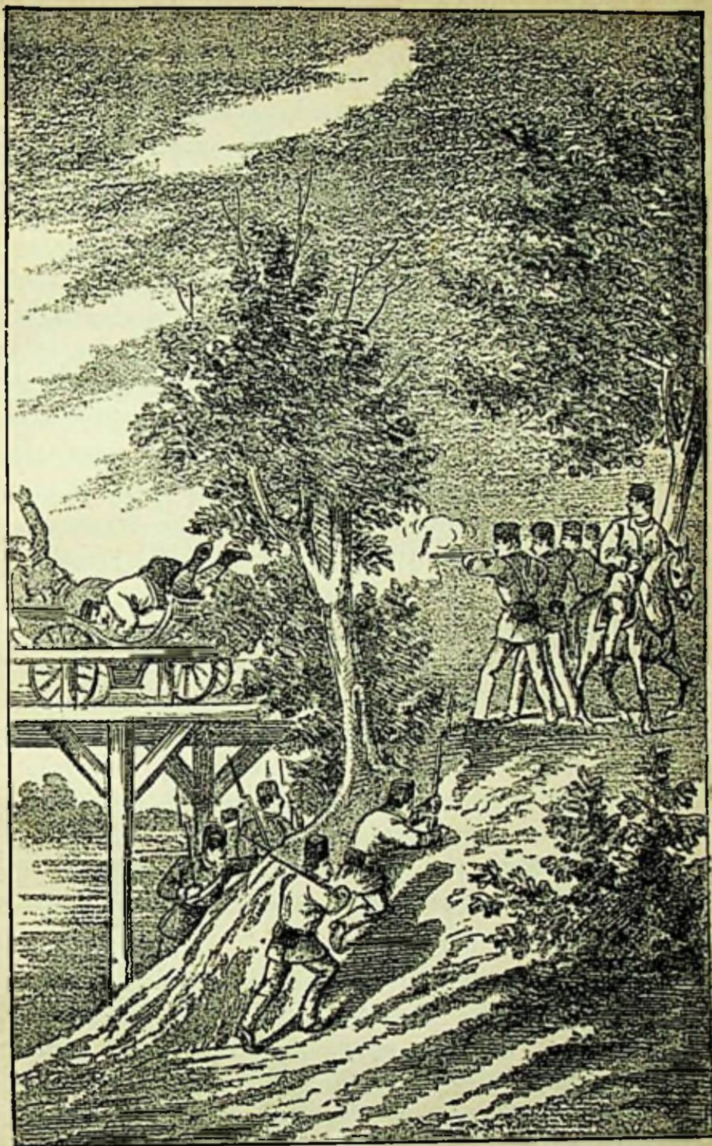
— Iată-țĭ plata vîndĕtorule, rĕspunse căpitanul și o noŭă detunătură rĕsturnă la pămênt pe acel miserabil, care rĕsplătea binefacerea prin trădare.

Iată cum muri Tunsul ultimul haĭduc; iată cum fù rĕsbunat chiar de ucigașiĭ sĕĭ.

XV.

Tunsu mort!

A murit Tunsul, haĭduciĭ în România aŭ dispărut, căcĭ aŭ dispărut și causele carĭ făcea ca esistența lor să fie necesară. Pe când pădurile Românieĭ și Moldoveĭ eraŭ pline de eĭ, dușmaniĭ lor, adecă streiniĭ, îĭ confundaŭ cu

— Cine m'a mâncat fript! atâta sĕ audi din mijlocul aceluĭ nor întunecos. (pag. 102).

hoțiĭ de rênd; însă după ce a perit urma lor s'a constatat, că aceștĭ ómenĭ eraŭ numaĭ nisce partisanĭ, rĕmășițe perdute ale vecheĭ oștirĭ strămoșescĭ. Când puse mâna fanarioțiĭ pe tronul și guvernul Românieĭ, primul lor act fù desarmarea țĕriĭ și desființarea ósteĭ române. La acest fapt sĕ supuse maĭ fără murmură boeriĭ pămêntenĭ deja molipsițĭ și împerechiațĭ prin rĕsbóiele civile, sĕ supuse și majoritatea poporuluĭ, care din causa acelor împerecherĭ începuse a privi armata ca causă principală a acelor încăerărĭ, însă o parte din Românĭ, din nenorocire o mică parte, nu voiră să-șĭ plece grumajiĭ sub jugul strein. Strănepoțiĭ Roșiorilor și panțirilor care încoronase cu glorie steagul țĕriĭ la Călugărenĭ și Rĕsboenĭ, nu voiră să-șĭ rupă săbia și să renunțe la slava strămoșéscă, ci părăsiră casa și copiĭ și pribegiră în inima munților și pădurilor, ca de acolo să ție cu străiniĭ și cotropitoriĭ țĕriĭ un resbel fără cruțare, o luptă sângerósă fără milă și îndurare.

Aștĭ campionĭ aĭ independențeĭ naționale ținură pept cu Greciĭ și Turciĭ maĭ mult de un secul și de maĭ multe orĭ rĕușiră sĕ abată de d'asupra capuluĭ poporuluĭ multe nedreptățĭ. Într'o mână cu cuțitul și pistolul, și într'alta cu punga și balsame alinătóre, eĭ sĕ coboraŭ ca nisce troenĭ din vîrfurile munților, și ucideaŭ, jefuiaŭ, torturaŭ și nimiceaŭ pe străiniĭ apăsătorĭ, și ajutaŭ, consolaŭ și alinaŭ suferințele Românilor apăsațĭ. Pentru eĭ nu esista distincțiune de clasă; bogatul ca și săracul, dacă era Român și neînstreinat, era ocrotit.

Ăst soiŭ de ómenĭ dăinuiră cât aŭ dăinuit și străiniĭ, îndată însă ce s'aŭ suit pe tronul celor doŭĕ țĕrĭ Domniĭ pămêntenĭ, s'a reînființat armata Română și s'aŭ stabilit legĭ Române aplicate de Românĭ; eĭ aŭ dispărut fără să fie stărpițĭ și aŭ reintrat în viața privată mulțumițĭ, căcĭ aŭ dobândit resultatul pentru care s'aŭ luptat. Tunsu, cum am zis, a fost ultimul haĭduc, și după el nicĭ unul n'a eșit ca să'l înlocuiască. Aŭ maĭ fost tâlharĭ de codru ca Radu

Anghel, Marin Bălan, Stan Albulescu, Mihale Bonea, Țandură și alții; unii din ei aŭ imitat până la óre-care punct vechile tradiții ale haiducilor, dar poporul Român așa pe nedrept calomniat de către veneticĭ, nu le-aŭ maĭ poetisat tâlhăria, n'aŭ maĭ simpatisat cu eĭ și nu le-a maĭ făcut doine nicĭ i-a maĭ cântat în baladele lor ca pe Măgureanu, Codreanu, Păunușiŭ, Miu, Jianu, Tunsu și Bujor, ci i-aŭ lăsat să piară în negura uităreĭ urîțĭ și blestemațĭ de tótă lumea ca pe nisce făcătorĭ de rele vulgarĭ ce eraŭ.

Tunsu nu fusese haiduc în tótă puterea cuvêntuluĭ, căcĭ când s'a apucat el de haiducie, deja Tudor Vladimirescu despopulase pădurile de haiducĭ, carĭ alergase sub stégul sĕŭ și dobândise cu sacrificiul vieții sale drepturile strămoșeștĭ și deja sĕ suise pe tronul țĕriĭ Domn pămêntean, dar primise dela popor acest titlu căcĭ fusese unul din ceĭ maĭ aprigĭ persecutorĭ aĭ boerilor, care rĕmăsese încă înstreinațĭ, contribuise mult cu spaima numeluĭ sĕŭ ca să inspire în ceĭ puternicĭ iubirea de dreptate și ura străinismuluĭ, și prigonise mult pe aceia ce moștenise vechile deprinderĭ fanariotice d'a sĕ îmbogăți din spinarea celor slabĭ. El supusese la glóbă mare pe străinĭ și pusese pe gónă peste granițǎ mulțĭ grecoteĭ, dar cam persicase sărăței de tot și o parte din ceĭ maĭ fruntașĭ boerĭ pămêntenĭ și drept compensare nu făcuse nicĭ un rĕŭ poporuluĭ și breslașilor din Bucureștĭ. De aceia boeriĭ Românĭ ca și ceĭ străinĭ primiră vestea morțiĭ luĭ Tunsu cu mare bucurie; însă poporul Bucureștean cu cea maĭ mare întristare.

Este sciut că poltronul, care a tremurat óre-care timp de spaima unuĭ puternic, devine cel maĭ insolent prigonitor al aceluĭ puternic când numaĭ póte să-ĭ inspire frică. Ca nisce poltronĭ insolențĭ sĕ purtară și boeriĭ noștriĭ cu Tunsu îndată ce sĕ încredințară că nu maĭ aŭ témă de a tremura de gróza luĭ. În loc d'a lăsa ura și persecuțiunea la marginea mormêntuluĭ cum e dator sĕ facă orĭ-ce om creștin și om de bună crescere, iĭ luară cadavrul, îl des-

brăcară de haine și-l aruncară numaĭ în cămașe d'asupra uneĭ scândure într'un loc care servea drept deposit de gunoaie.

În fața hanuluĭ luĭ Filaret, în locul căruia e acum teatrul Român, sĕ afla un măidan pe care s'a clădit maĭ acum 25 de anĭ frumosul hotel Török. Acel loc cu tóte că rĕspundea în podul Mogoșóeĭ și sĕ învecinea cu obahta ruséscă, care sĕ afla unde astă-ḑĭ este hotelul Hugues, servea cum am zis, drept deposit al tuturor gunóelor și necurățeniilor scóse din curțile vecine. Pe acel loc, în mijlocul acelor necurățeniĭ aruncară boeriĭ pe Tunsu maĭ gol spre a-l expune la vederea lumeĭ și a satisface curiositatea publică.

El era întins pe o scândură veche și îngustă așezată pe douĕ scăunele, și la capul luĭ sĕ afla un sfeșnic de pămênt în care era înfiptă o lumânărică galbenă de céră arḑêndă și o străchióră în care sĕ arunce creștiniĭ pioșĭ câte o lăscae ca să sĕ încropéscă cheltuelile de înmormêntare.

Cu tótă necurățenia loculuĭ multă lume sĕ adunase ca sĕ vază pe acel om teribil ce sĕ numise Tunsu și mulțĭ boerĭ sĕ oprise ca să-l privéscă în față și să sĕ încredințeze că în adevĕr era mort și că nu maĭ aveaŭ de cine să maĭ aĭbă a sĕ teme; poporul chemat cu toba la astă cruntă priveliște eși din tóte unghiurile orașuluĭ și alergà îmbulzindu-sĕ și sĕ făcù rótă în jurul mult insultatuluĭ cadavru spre a sĕ uĭta la el cu milă și întristare. Intr'acest timp o mulțime de gură cască și slugĭ boerescĭ îndrăsniră să suduiască pe acela, ce nu maĭ era de temut și prea puținĭ sĕ gândiră că acel cadavru, care zăcea de maĭ bine de treĭ ḑile avea nevoe de înmormêntare și sĕ indurară d'a arunca în străchióră ceva parale mĕrunte.

Pe când îmbulḑéla era maĭ mare și slugile boerescĭ maĭ impertinente, sĕ apropie de eĭ un moșneag care împinse lumea cam cu zorul în drépta și în stânga, și după ce ajunse lângă cadavru, începù să sĕ închine, făcù treĭ mătăniĭ, și după ce sărutà cu respect mâna mortuluĭ, scóse

din pungă doĭ galbenĭ noĭ şi ferecaţĭ şi puindu-ĭ în străchióră ḑise:

— Fraţilor creştinĭ, astă iarnă mi sĕ aprinse bordeiul în mijlocul nopţiĭ şi abia putuiŭ să es din foc singur cu haĭnele de pe mine. În uluiala spaimeĭ ce mĕ cuprinsese, uitasem în bordeĭ doĭ copilaşĭ unul de opt şi altul de ḑece anĭ, singura mângăere a bĕtrâneţelor mele. Când îmĭ aduseiŭ aminte de eĭ focul cuprinsese uşa bordeiuluĭ şi nu maĭ era chip să întru înăuntru. 'Ţĭ-era maĭ mare jalea să fi auḑit ţipetele nenorociţilor copilaşĭ, pe care fumul îĭ îneca şi ţipetele mele care în furia desnădăjduiriĭ mĕ aruncam spre foc ca să arḑ împreună cu eĭ. Tot satul era în picióre, toţĭ sĕ uitaŭ cu ochiĭ înecaţĭ în lacrămĭ la nenorocirea ce mĕ isbise, toţĭ mĕ opriră d'amĭ face seama singur, dar nimenĭ nu sărea să-mĭ scape copiĭ din ghiarĕle flacărilor! Învelitórea era în foc, uşa asemenĭ, flacările sĕ apropia şi de ferestruia din fund ca să cuprindă totul cu povoiul sĕŭ nimicitor, când deodată sĕ vĕḑù trecênd ca fulgerul pe drumul mare un voinic de Român, care cum vĕḑù focul şi auḑi ţipetele mele şi ale copiilor, stătù în loc, descălică repede, dete un picior în feréstră, sări ca o nălucă înăuntru şi peste doŭă minute eşi pe uşe prin tarlaoa de foc, îmĭ aruncà copiĭ în braţe viĭ nevătĕmaţĭ şi-mĭ ḑise: Na-ţĭ copiĭ Române, na şi cincĭ-ḑecĭ de galbenĭ ca să-ţĭ facĭ la loc casa şi tot dichisul eĭ, şi apoĭ după ce rosti aceste cuvinte a încălecat şi sburând iarăşĭ ca vêntul a strigat: Să-ţĭ aducĭ aminte de Ioniţă Tunsu haĭducul. Iată ce a făcut acest om pentru mine ómenĭ bunĭ; cum am auḑit astăḑĭ viind în têrg că a murit, am alergat să-mĭ plătesc după putinţă datoria către el şi să ḑic din inimă: D-ḑeŭ să-l odihnéscă.

— Amin, strigară toţĭ asistenţiĭ înduioşaţĭ şi într'o clipă sĕ umplu străchióra cu leiţe şi nisfele.

În seara aceleĭ ḑile fù înmormêntat fără de pompă dar creştinesce la o biserică mărginaşe cadavrul luĭ Ioniţă

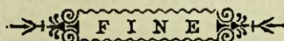
Tunsu, care fù petrecut până la grópă de moşneagul recunoscĕtor şi do o parte bunicică de popor, iar Tudor din contră fù îngropat împreună cu Paraipan fără de preot sub podul pe care fusese ucis.

XVI.
Conclusiune.

Ideia d'a pune mâna pe Stanca fù una din cele maĭ nimerite; ea prin ameninţărĭ mânuite cu dibăcie spuse tot ce vrea să afle căpitanul de dorobanţĭ şi de frică să nu piardă pe iubitul sĕŭ Tudor, descrise aşa de bine locul de retragere al haĭducilor, încât peste câteva ḑile dorobanţiĭ conduşĭ de căpitanul lor înconjurară pădurea Babelor, dete de întrarea hrubeĭ în care sĕ ascunsese haĭduciĭ încolţiţĭ şi o dărîmă strivind într'însa pe toţĭ cetaşiĭ luĭ Tunsu care fără de căpitanul lor nu sciură să sĕ strecóre pe poteca cea dosnică. Astăḑĭ n'a maĭ rĕmas nicĭ o urmă din acea ascunḑĕtóre, dar încă esistă poetica potecuţă numită până în ḑiŭa de aḑĭ poteca Tunsuluĭ şi mulţĭ ţĕranĭ leneşĭ sapă prin pădure în zadar ca să dea de comoara lui Tunsu.

Stanca după ce sĕ prăpădi ceata amantuluĭ sĕŭ fù pusă în libertate, dar aflând că între numĕrul primelor victime a fost şi prea iubitul eĭ Tudor, eşi într'o nópte din casă ca o nebună şi ajungênd în marginea gârliĭ sĕ aruncă cu capul în jos într'o vultóre adêncă de maĭ mulţĭ stânjenĭ.

Astfel fù rĕsplătită viclenia şi ingratitudinea.

Cântecul luĭ Tunsu.

Vestea'n ţară a ajuns
De un hoţ ce-ĭ ḑice Tuns,
Care 'n codru a eşit
D'opt-spre-ḑece 'ntovărăşit.
Tot voinicĭ aleşĭ pandurĭ
Tâlharĭ neaoşĭ de pădurĭ,
Şi umblă din crâng în crâng,
Toţĭ câţĭ trec de el sĕ plâng:
Că nicĭ unde nu gândescĭ
Cu el în drum te 'ntêlnescĭ
Şi te'ntrébă binişor,
Cu cuvênt bun blândişor:
— De unde viĭ flăcăiaş?
Din ce sat? din ce oraş?
Luat'aĭ de drum răvaş
Să nu pătimescĭ cevaşĭ?
Eştĭ Român, orĭ grecoteĭ?
Aĭ palaturĭ orĭ bordeĭ?
Dacă eştĭ neaoşĭ Român
Catăţĭ voinice de drum,
Iar dacă eştĭ venetic
Maĭ staĭ să vorbim un pic:
Ce negustorie aĭ?
Birul la cine ţi-l daĭ?
Spune-mĭ voinicule drept
Te jur cu pistolu'n pept.
De aĭ banĭ maĭ multiceĭ
Dă-mĭ jumĕtate din eĭ,
Că-ţĭ daŭ la mână răvaş
Să nu rĕmâĭ păgubaş,
Şi cu vreme d'oĭ trăi
Până într'una ţĭ-oĭ plăti,
Dar cumva d'oĭ uita eŭ
Ţi i-o plăti Dumneḑeŭ.

*
* *

Vaĭ sĕrmanul voinicel
Sărăcuţ amar de el!
Căcĭ duşmaniĭ l'aŭ vêndut
Poteriĭ l'aŭ dat de gât
De pĕcat a fost gonit
Şi împuşcat a perit!

(Culeasă din gura poporuluĭ.)

Mult mĭ-e dor.

(Doină).

Mult mĭ-e dor şi mult mĭ-e sete
Să văd frunza'n codru verde,
Să maĭ strîng vr'o şepte cete!
Primăvară, muma nóstră,
Suflă bruma din feréstră
Şi zăpada de pe cóstă,
Să văd iar verḑind în cale,
Să mĕ las iar în cea vale
C'o păreche de pistóle.
Frunza'n codru cât să ţine
Toţĭ voiniciĭ trăesc bine,
Iară frunza dacă-l lasă,
Toţĭ voiniciĭ merg p'acasă,
Şi la para foculuĭ
Zac de dorul codruluĭ.
Frunză verde de susaĭ,
De-ar veni luna luĭ Maĭ,
Să-mĭ aud cerul tunând,
Să văd noriĭ fulgerând,
Ierbuliţa'n şesurĭ dând,
Să maĭ văd focurĭ pe-afară,
Copilaşĭ cu pelea gólă,
Caĭ în câmpurĭ nechezând
Şi voĭnicĭ pe plaiŭ suind.

V. Alecsandri.

TABLA DE MATERIĬ:

